

Doç. Dr. Abide DOĞAN Gazi Üniversitesi/Turkey İKİ KADIN YAZARIMIZDAN ALMANYA İZLENİMLERİ

Giriş

1960'lı yılların başından itibaren Almanya ile Türkiye arasında imzalanan anlaşma uyarınca Almanya'ya işçi göçü başlamıştır. Zamanla başka Avrupa ülkeleri ile Kuzey Afrika, Orta doğu, Rusya ve Türk Cumhuriyetlerine de giden Türk işçileri için Almanya işçi göçünün sembolü haline gelmiştir. Zira ilk ve en çok işçi kabul eden ülke Almanya'dır ve özel ihtisas komisyonu raporunun verilerine göre, "Bugün, Türkiye dışında, dünyada 3.8 milyon Türk vatandaşı yaşamaktadır. Bunların 3.3 milyonu Avrupa'da, 2.3 milyonu ise Almanya'da yaşamaktadır. Bu veriler gözönüne alındığında dünyadaki Türklerin %60'ının Avrupa'da, Avrupa'daki Türklerin %70'inin ise Almanya'da yaşadıkları sonucuna ulaşılmaktadır" (Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2001:1).

Yurtdışında, özellikle de Almanya'da yaşayan işçilerimizin ekonomik, sosyal ve kültürel boyutlu sorunlar yaşadıkları bir gerçektir. Gerek Almanya'da gerekse Türkiye'deki yazarlarımızın da bu sorunları roman ve öykülerinde ele alıp irdelemişlerdir. Bekir Yıldız, Adalet Ağaoğlu, Abbas Sayar, Dursun Akçam, Yusuf Ziya, Bahadın, Güney Dal, Gülten Dayıoğlu, Tarık Dursun K., Zülfü Livaneli, Aras Ören, Yüksel Pazarkaya, Nevzat Üstün, Füzuran, Sara Gül Turan gibi yaşamının bir kısmını Almanya'da geçirmiş ya da Türkiye'de dinlediklerinden, hareketle Almanya'ya gidenlerle geride kalanların sıkıntılarını öykülemiş yazarlarımız vardır. Bu yazarlar edebiyatımızda "gurbetçiliği konu edinen", "duygusal yoğunluğu fazla olan", bir "gurbet yazını" ortaya çıkarmıştır (Gitmez 1981:145).

Öte yandan Almanya'da yaşayan ve yaşadıklarını izlenimlerini anlatan "Konuk İşçi Edebiyatı" ya da daha iyi bir deyişle "Göçmen Edebiyatı" (Özyer 1994:99) ürünleri veren yazarlar da vardır. "Özdemir Başaran, Habib Bektaş, Aziz Yaşar Kılıç, Fethi Savaşçı, Hüdayi Ülker, Necdet Tosuner, Şinasi Dikmen Almanya'da "Entellektüel Konuk İşçi" yazarları arasında yer almaktadır. Bu gruba giren yazarlar, Almanya'ya konuk işçi olarak gelmiş olup memleketlerinde ya da Almanya'da belli düzeyde öğrenim görmüş, uzun yıllardan beri Almanya'da yaşayan ve genelde Almanca yazan yazarlardır" (Özyer 1994:99).

Bu arada kadın yazarlarımız da gerek Almanya'da gerekse Türkiye'de konu ile ilgili eserler vermişler, Almanya'da yaşanan sorunlara kadın dikkati ile yaklaşmışlardır. Almanya'da yaşayan Türk yazarlara Alev Tekinay (Engin İngiliz Bahçesinde), Gönül Özgül (Geminin En Altındaki), Renan Demirkan (Üç Şekerli Demli Çay),¹ Sara Gül Turan (Gülün Dikeni) örnek verilebilir.

Türkiye'de ise Adalet Ağaoğlu (Fikrimin İnce Gülü), Füzuran (Berlin'in Nar Çiçeği), Gülten Dayıoğlu (geride Kalanlar, Geriye Dönenler) ve Esmahan Akyol (Kitapçı Dükkanı) gibi yazarlar roman ve öykülerle Almanya'da yaşanan sorunlara gerçekçi bir yaklaşım sergilemeye çalışmışlardır.

Biz bu yazımızda Almanya'ya Üniversite ve Doktora öğrenimi için giden, entellektüel bilgili ve görgülü iki kadın yazarımızın iki eseri üzerinde durarak onların bakış açısıyla özellikle Almanların Türkler üzerinde nasıl bir izlenim bıraktığını göstermek istiyoruz.

Sara Gül Turan - Gülün Dikeni (1993)

Erenköy Kız Lisesi'ni bitirdikten sonra Üniversite öğrenimi için 1970 yılının sonlarında Almanya'ya giden Sara Gül Turan, 1971 yılında Alman Hava Yolları'na girerek dokuz yıl hosteslik yapmış; 1981 yılında Frankfurt'ta bir video dükkanı açmış, 1985 yılında dükkanı kundaklanmış, sigortadan para almak amacıyla kundaklama olayının içinde olduğu düşünülerek altı hafta sonra tutuklanmıştır. Elli dört kez mahkemeye çıkarılan Turan, on sekiz ay kadar Frankfurt kadınlar Hapishanesi'nde tutuklu kalmıştır. 1986'da serbest bırakıldıktan sonra, hapishanede yaşadıklarını bu eserinde anlatmıştır.

Yazarın bu romanı yazmaktaki amacı, insan haklarına önem verilen medeni ülkelerde bile insanların türlü işkencelere maruz kalabileceklerini, cezaevlerinde her türlü çirkin ilişkilerin yaşanabileceğini göstermektedir. Bununla beraber, yazarın üzerinde durduğu çok önemli bir konu daha vardır: Arkadaş seçimi. Eserde yanlış arkadaş edinmenin, herkesi dost sanmanın insanı nasıl yanıltabileceğinin, hatta başına tafisi imkansız dertler açabileceğinin de altı çizilmiştir. Çünkü Sara, esas olarak arkadaş kurbanı olmuştur. Önce kitapta anlatılanları özetleyelim:

Almanya'ya Üniversitede öğrenim görmek için giden Sara, hosteslik yaparak geçinmeye çalışır. Alman Rolf ile evlenir ve bir kızı olur. Ancak üç yıl sonra kocasından ayrılır. Almanya'da Levent adlı bir Türkle tanışır ve onunla ortak bir video dükkanı açar. İşleri iyi gider, çok para kazanır. Bu arada bol para harcamaya ve kumar oynamaya başlar. Çok kazandığını gören bazı kötü niyetli adamlar ondan haraç isterler. Zor durumda kalan Sara, tanıdığı kumarhane ve gazino sahibi Küçük Ağa'dan yardım ister. O da Sara'yı Rıfat ve Ahmet ile tanıştır. Bu kişiler ülkücüdür ve Türkiye'de bazı olaylara karıştıkları için 12 Eylül'den sonra Almanya'ya gelmişlerdir. Sara bir süre sonra Rıfat'la iş ortağı olur. Ahmet de Sara ile evlenmek ister. Böylece Rıfat ile Ahmeat'in arası açılır. Rıfat Ahmet'i öldürmek ister, ancak başarılı olamaz, Ahmet yaralanır. Rıfat da dükkanı kundaklatır. Sara bu olaydan sonra göz altına alınır, sorgulanır ve sonunda Frankfurt Kadınlar Hapishanesi'ne gönderilir.

Sara hapishanede zor günler geçirir. Bir kadın gardiyanın tecavüzünden son anda kurtulur. Hücreye kapatılır. Orada da Alman olduğunu düşündüğü kişilerin tecavüzüne uğrar. Bir yandan şiddet ve tecavüzler bir yandan da sonu gelmeyen mahkemeler Sara'nın psikolojisini iyiden iyiyeye bozar. İntihara kalkışır, sinir krizleri geçirir. Savcı sigortadan para almak için dükkanı kundakladıklarını iddia eder. Hapishanede ayrıca bir hakim de tecavüzüne uğrar. Başına gelenleri avukatına anlatır, ancak avukatı ona susmasını tembihler. Avukatın yönlendirmesiyle, sigortaya fazla mal bildiriminde bulunduğunu söyler. Bu defa da dolandırıcılıktan yargılanmaya başlar. Mahkeme bazı hafifletici nedenleri de gözönüne alarak Sara'ya on beş ay ceza verir. Sara on yedi ay, üç hafta dört gün, on altı saat ve üç dakika hapishanede yattıktan sonra özgürlüğüne kavuşur.

¹ Bu yazarların eserlerinin tanıtımıyla ilgili olarak bakınız: "Almanya'da Türk-Türkiye'de Almanyalı: Alev Tekinay'ın Yeni Kitabı Üzerine" (s:152-154); "Bir Arada Yapayalnız: "Geminin En Altındaki", (s:157-158); "Üç Şekerli Demli Çay" (s:159-160), Özyer, Doç. Dr. Nuran (1994) Edebiyat Üzerine, Ankara: Gündoğan Yay.

Yukarıda anlatılanlardan anlaşılacağı gibi, yazar, yaşadıklarıyla bire bir örtüşen bu esere² (kendi deyimiyle bir uzun öykü veya anı) "Gülün Dikeni" adını veriyor ve bunun nedenini ise şöyle açıklıyor:

"... gülü seven dikenine katlanır, derler. Bugüne dek, tüm zorluklarına rağmen yaşamı çok sevdiğim için, çok şeylere katlanmaya çalıştım. Acı da olsa, zor da olsa...(s:10). Gerçekte Sara Almanya'da güzel günler, bol para kazanmış, evlenmiş ve bir çocuk sahibi olmuştur. Ama hayat hep güzelliklerden ibaret değildir. Gül, burada Sara'nın yaşamındaki güzellikleri, diken de kötülükleri temsil eder.

Sara Gül Turan yaşadıklarından hareketle kaleme aldığı bu anı-romanında Alman hapishanesinde karşılaştığı insanlık dışı yaşamı, işkence ve tecavüz olaylarını, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı gibi, medeni ülkelere yakışmayacak düşünce davranışlar karşısında eleştirel bir tavır sergiler. Çünkü, gerek Almanya'da, gerekse hapishanede bulunduğu sürece Almanların tavırlarından, haksız ithamlarından oldukça rahatsızdır. Hapishane yaşamın doğal olarak onun üzerinde tamiri imkansız derin izler bırakır. Örneğin, Sara kendini muayene etmek isteyen doktorun eldivenlerinden ürker. Çünkü, bu eldivenlerin bir AIDS hastasında kullanılma ihtimali vardır. Bunu düşünmek bile insana bir işkencedir. Sara bu yöndeki endişelerini eserde şöyle ifade eder:

"Birden aklıma doktorun elindeki eldiven takıldı... Acaba o eldiven daha önce başka makamlarda da kullanılmış mıydı? Ya AIDS'li bir kadında kullanıldıysa, o zaman AIDS virüsü de kapabilirdim. Tüm bunları sormaya, tereddütlerimi gidermeye dahi hakkım yok... Almanya sevdasına kapılıp, buralara gelmeseydim, belki de bu acı ve işkenceleri asla çekmeyecektim (s:142-143).

Sara'ya göre hapishane koşulları da Almanya gibi medeni bir ülkeye hiç yakışmamaktadır. Eserden aldığımız iki alıntının yeterli olacağı düşüncesindeyiz.

"Çırılçıplak halde yatağın üzerindeydim. Bacaklarımda birşeylerin gezindiğini hissettim. Bacaklarımmın üzeri hamam böceği doluydu" (s:130).

"Odamın vıcık vıcık döşemesinin bazı yerlerinde bok kümeleri duruyordu" (s:130).

Örnekleri çoğaltmak mümkündür.

İrkçılık ve yabancı düşmanlığı Almanya'da yaşayan Türklerin başta gelen sorunlarından. Eserde otuz yaşlarındaki bayan polis Krüger'in söyledikleri yabancı düşmanlığının boyutlarını göstermesi bakımından dikkate değer:

"Orospu" diye bağırıyor Bayan Krüger. "Neden konuşmuyorsun? Siz çok pis bir milletsiniz. Defolup gidin de biz de sizlerden kurtulalım artık. Ne yüzünüz köpeklersiniz böyle" (s:22).

"Pis Türkler" diye haykırdı dışarı çıkarken (s:22).

Bu tür aşağılayıcı sözler yanında, Sara'ya söylenen şu sözler oldukça anlamlı ve düşündürücüdür:

"Aslında sen bir Alman olsaydın bunları sana yapmazlardı" (s:159).

Sara'nın Almanya ve Almanlar hakkındaki tespit ve yorumları da kendine özgü olmakla beraber yine de Almanya'da yabancı olma gerçeğine dikkat çeker:

"İlk kez insanın insandan nefret ettiğini, hele yabancıların insan sınıfına dahi sokulmadığını burada gördüm... Burada yabancı olmak demek, evinde tedirgin oturmak demek. Her şeyden ötesi, bir gün ansızın karşılaşabileceğin, kendini bilmez bir Alman'ın aşağılayıp horlamasına sessizce boyun eğmek demek! (s:164).

Almanların bu tutumuna karşılık, Sara yurt dışına tarihi eser kaçırmaya teşebbüsten tutuklanan ve Buca cezaevi kadınlar koğuşunda kalan Amerikalı Gene Le Pere adlı kadının yazdığı kitapta söylediklerini aktararak Alman ve Türk adalet sistemlerini karşılaştırma fırsatı verir:

"Türklerin bir suçu yoktu bu işte. Onlar kendi ülkelerini kendi kurallarıyla yönetiyorlardı ve buna da hakları vardı. Ama İngilizler, o soğuk, soğukkanlı, vurdumduymaz yaratıklar beni koruyup savunmaları gerekirken çekip gitmişlerdi... Cezaevinde, Türk insanını tanıdım. Ve Geceyarısı Ekspresi'nin ne denli uydurma olduğunu anladım. Başıma gelenlerde Türklerin hiçbir suçu yoktur" (s:161).

Sara'nın hapishane gözlemleri arasında kadın polis ve gardiyanların mahkumlara kötü davrandıkları, işkence ve dayak gibi olaylara göz yumdukları, hapishanelerde seviciler için özel odalar ya da gardiyanlarla sapık ilişkiler yaşadıkları da yer almaktadır.

Sara Gül Turan anılarına dayanarak yazdığı bu anı-romanında bir yandan Almanya'daki Türklerin çektikleri sıkıntılara dikkat çekmiş bir yandan da konuyu bir Alman hapishanesine taşıyarak, medeni ülkelerde bile bu tür yerlerin çok farklı olmayacağı gerçeğini ortaya koymuş oluyor. Ayrıca, eleştirel bir bakış açısıyla, kötü izlenimler edindiği Almanya'da yabancı olarak yaşamının zorluklarını da vurguluyor.

Esmahan Aykol - Kitapçı Dükkanı (2001)

Almanya'da yabancı olmanın ne demek olduğunu Esmahan Aykol'un Kitapçı Dükkanı adlı anı-romanından da öğreniyoruz. Gerçi bu romanın konusu Türkiye'de (İstanbul) geçiyor; kahramanı da bir Alman. Yazar Alman olan roman kişisini kendisinin yerine koymuş.

Esmahan Aykol da tıpkı Sara Gül Turan gibi Almanya'ya eğitim amacıyla gidenlerdendir. Üstelik o Üniversite mezunudur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirdikten sonra bir süre gazetecilik yapmış ve Almanca öğrenmek için Berlin'e gitmiştir. Başladığı kurstan memnun kalmayınca Üniversiteye girmiş; önce hukuk masteri yapmaya başlamış; sonra da doktora... Doktora çalışmasını hala sürdürmekte olduğundan yılın yarısını Almanya'da geçirmektedir.

² Eserin Almanca baskısına Günter Wallroff tarafından bir önsöz yazılmıştır. Yazarın anlattıkları Almanya'da çok ilgi çekmiş, Sara'nın hakim tarafından cinsel tacize uğradığı iddiası üzerine hakim mahkemeye başvurmuş ve eserin satışını yasaklatmıştır. Ancak bir süre sonra kitaptaki ilgili sayfaların üzerine siyah bant çekilerek kitabın satışa çıkarılabileceği karara bağlanmış, bu karar da yazar tarafından temyiz edilmiştir (s:7).

Eser Almanya'da ırkçılık kararının ve cezaevi şartlarının tartışılmasına neden olmuş; Alman Adalet Bakanlığı bunun üzerine soruşturma başlatmıştır.

Esmahan Aykol'un eserini yazmaktaki amacı, Almanların kötülüklerini ortaya koymak ve böylece onlardan intikam almaktır. Çünkü Aykol Berlin'de yaşamaya başlayınca Almanları tanımış, orada başından çok tatsız olaylar geçmiştir. Almanya'da sadece Türk olduğu için aşağılandığını, dışlandığını görmek onu çok üzmüş ve etkilemiştir. Türkiye'de sosyal ilişkileri iyi olduğu halde, orada bu tür haksız ve yersiz tavır ve davranışlardan rahatsız olmuştur. Sonunda düşünüp taşınmış; Türklerle Almanları karşılaştıran ve Almanların kötülüklerini ortaya koyan bir şeyler yazmaya karar vermiştir. "Bakın bir Türk, bir "kara kafa" sizin hakkınızda bunları bunları düşünüyor demek istedim" diyen yazarın çıkış noktası Almanlardan intikam almaktır" (Arman 2003:2).

Aykol, "BeN bir roman yazmak istedim. Yani ille de polisiye olsun diye bir derdim yoktu. Bir kadın olsun, Alman olsun, Türkiye'de yaşasın, polisiye roman sevsin, Kuledibinde bir kitapçı dükkanı olsun. Ve Kati'yi yarattım" (Arman 2003:2).

Yazar bir röportajda böyle söylemesine rağmen kendisi iyi bir polisiye roman okuyucusu olduğu, üstelik bu tür Almanya'da çok popüler bulunduğu için, polisiye romanı tercih etmiştir³.

Aykol Almanya'ya gitmişti; romanında ise Alman Kati'yi Türkiye'ye getiriyor. Eserde olaylar şöyle geliyor: Roman kahramanı Kati, on üç senedir İstanbul'da yaşayan, Türklere göre çok iyi Türkçe konuşan bir Almandır. Kendisini İstanbullu olarak kabul eder. Kati'nin Kuledibinde (yazarın oturduğu semt) polisiye roman sattığı bir kitapçı dükkanı vardır. Kendisi iyi bir polisiye roman okuyucusu olduğu için dükkanında da polisiye romanlar satır.

Kati'nin çok yakın arkadaşı olan Petra, Almanya'da tanınmış bir film artistidir. İstanbul'a film çekimi için gelir, ancak filmin yönetmeni Kurt Müller İstanbul'a geldiklerinin ikinci gecesi bir cinayete kurban gider. Polisiye romanlara düşkünlüğü ile bilinen Kati için bu cinayet ile (üstelik arkadaşı da katil zanlısıdır) ilgilenmek bir görevdir. Cinayeti Batuhan adında, çok iyi bir insan olan komiser araştırır, Kati Batuhan'dan çok hoşlanır ama polislerden nefret ettiği için ona fazla yaklaşamaz⁴.

Kati araştırmaları sırasında olayın mafya ile ilintili olduğunu ortaya koyar. Bu durumda cinayeti çözenin çok zor olduğuna karar verip herşeyi bırakır. Ama yeni tanıdığı kişilerin yardımıyla çözüme giden yola ulaşır. Bu arada tanıştığı Avukat Selim ile de beraberliği olur.

Sara Gül Turan gibi yaşadıklarından da yararlanarak bu eseri ortaya koyan Esmahan Aykol, kahramanı Kati aracılığıyla hem Almanlar hem de Türkler ile ilgili yorumlarını aktarmaktadır. Yazar zaman içinde, Türkiye'de yaşattığı Kati'yi adeta Türkleştirir. Yazarın Türkleri eleştirisi siyaset, gelenek ve görenekler üzerine yoğunlaşırken, Almanları eleştirisinde ve Almanların pintiliği kabalığı, soğukluğu, bira tutkusu, polisi, doktoru, sağlık teşkilatı gibi çok çeşitli ve farklı konulara yöneldiği görülür. Yazarın dikkatini yoğunlaştırdığı konularda çoğu zaman olumsuz ve önyargılı bir tutum içinde olduğunu, özellikle Berlinlilere karşı kin ve nefret duyduğunu belirtmeliyiz.

Almanların Berlin'de yaşamaya başlayınca tanıdığını söyleyerek Aykol'a göre, "çok tatsız şeyler yaşadım" dediği Berlin'deki Almanlar özellikle kabadır. Romanda yeri geldiğinde onların bu olumsuz yönünü açıkça söylemekten çekinmez:

"Almanlar, hele de Berlinliler kadar kaba olmadığım için gene çenemi tuttum"(s:24).

Berlin'deki Almanlar kaba oldukları kadar bakımsızdır da. Ama Münih farklıdır:

"...Almanya'da ise hemen herkes (...) saçını kendi keser, kendi boyar; manikür, pedikür, cilt bakımı yaptırmaksa söz konusu bile değildir. Sokaklar zorunlu kalmadıkça yüzüne bakmayı istemeyeceğiniz insanlarla doludur bu yüzden. Münih farklıdır, orada göz estetiğini okşayarak birilerine rastlanır ama hele de Berlin'de bu paçozlar ordusu yüzünden insanın canı sokağa çıkmak istemez"(s:22).

İstanbul'da bu kadar kılıksız insanı bir arada görebildiğim tek yer havaalanındaki Berlin uçaklarıydı. Daha Berlin'e inmeden kültür şoku başlamıştı işte" (s:186).

"Berlin'de İstanbul'daki gibi şık dolaşmaya da gelmezdi, metrolarda insana tımarhane kaçını muamelesi yaparlardı" (s:161).

Almanların bira tutkusuna da değinilen eserde, "Evinde bira olmayan bir Alman, teknik adamsız futbol takımına" benzetilir (s:98).

Yazar sürekli bira içen Almanlar kadar, sürekli kebab yiyen Türklerden de nefret ettiğini söyler (s:195).

Esmahan Aykol kitabında Almanların faşizanlıklarıyla, özellikle de yabancıları dışlamaları ve onlara düşmanlık duygusu beslemeleriyle alay eder. Almanya'da, gerçek yaşamda da saçları siyah ve Türk olduğu için "acayip aşağılandığını" hissetmiştir. Ona göre saçlarının siyah oluşu ciddi bir sorundur. "Mesela metroya biniyorum, insanlar tedirgin oluyor. Ben yaklaşınca çantalarını filan kucağına alıyolar. Ben de yavaş yavaş saçlarımın rengini açtım!" (Arman 2003:2). Bu sözler onun ne kadar aşağılandığını, dolayısıyla suçlandığının, yavaş yavaş saçlarının rengini açıp siyah saçlı Türk olmaktan uzaklaşmak istemesinin de göstergesidir.

Aykol gerçek yaşamında Üniversitede de benzer sorunlar yaşadığını şöyle anlatır:

"Solcu Almanlarla Türklerin iç içe yaşadığı Kreuzberg dışında her yerde yaşıyordum. Bir profesörle konuşuyorum mesela, beni İspanyol ya da İtalyan zannediyor, 10 dakika problem yok, 11. dakikada "Siz nereden geldiğiniz?" diyor, "Türk'üm" deyince, adamın yüzünde engelleyemediği bir ifade belirliyor. Almanya'daki Türk'e benzeyen Türklerden daha fazla hissettim yani o dışlanmayı. Marketteki kasiyer kadın bile bağıyor, çağırıyor. Neymiş az Almanca biliyorsun! (...) Almanya'da az Almanca bilmek bile müthiş bir gerginlik... (Arman 2003:2).

³ Kitap İsviçreli bir yayınevi tarafından Almanca'ya (Diogenes) çevrilmiş, Ekimde İsviçre, Avusturya ve Almanya'da piyasaya çıkarılacağı da aynı röportajda duyurulmuştur.

⁴ Yazar gerçek hayatında da böyle bir polis tanımıştır. O dönemde Beyoğlu Emniyet Müdürü olan bu polis hakkındaki düşüncesini bir röportajda şöyle belirtmiştir: "Acayip janti, üniversite mezunu, hoş bir adam. Polislere karşı bu kadar önyargılı olmasam arkadaş bile alabiliriz diye düşünmüştüm, haberi yok ama kendisinden esinlenip bir karakter yarattım". Yazar aynı röportajında, polislerden çok korktuğunu, bu yüzden hayatta bir polis arkadaşının olamayacağını söylüyor (Arman 2003:2).

Almanya'da yabancı olmak zordur. Oradaki yabancıların en büyük korkusu yabancı düşmanlığına maruz kalmaktır. Almanya'da ırkçı dazlakların ortalığa saçtığı korkudan Aykol da etkilenir. Onun belirlemelerine göre, "Almanya'da hemen her gün dört-beş yabancı saldırıya uğruyor, dazlaklar sokak ortasında adam öldürüyor, ama o ülkede hala yabancılar yaşıyor" (s:169).

Yazar Almanların pintiliğiyle alay eder. Romandan alıntıladığımız bir paragrafta bunu açıkça görürüz:

"... O korkunç Alman köylülüğünün ruhumda yarattığı tahribattan kurtulamadığımı, tipik bir Alman pintisi olduğumu, evimde hiçbir zaman gereksiz bir ampul yakmadığımı, hatta elektrik sarfiyatı olmasın diye eve halojen lamba taktırmadığımı, utanmasam diğer Almanlar gibi benim de gecelerimi mum ışığında geçireceğimi anlattı" (s:13).

Almanlar için taksiye binmek çok özel bir şeydir. Doğum günleri gibi çok özel günler dışında taksiye binmek lüktür. Romanda da konuyla ilgili olarak yazar kahramanına şunları söyler:

"Yok, param gitmesin diye taksiye binmezmişim; yok evime gelen misafirlere kuru bir çay ikram edermişim; bir keresinde, lokantanın birinde, herkesin kendi hesabını ödemesini teklif etmişim falan filan..." (s:13).

"Sen Almansın" dedi kıkır kıkır güler. "Ucuz olsun diye metroyla gitmeye kalkarsın şimdi. Gözümle görmeden eve taksiyle gittiğine inanmam" (s:198).

Yazar Almanların pintiliğini alaylı bir ifade ile öne çıkarırken, öte yandan, onlara olan nefretini, Türkiye'de sevmediği, eleştirdiği konularla karşılaştırarak ortaya koyar. Örneğin, bürokrasi...

"Türk bürokrasisi de, aynen Alman bürokrasisi gibi, hantal ve bol kağıtlı işlemleriyle meşhurdur" (s:16).

Aykol'un dikkatini yönelttiği konulardan biri de Alman polislerinin becerisizliği ve doktorlarının da teşhis koyma konusunda "özellikle kötü" oluşudur. Yazara göre Almanya'da sağlık hizmetleri dökülmektedir. Herkes, Türkiye fakir olduğu için, orada sağlık hizmetlerinin de kötü olduğunu zannetmektedir. Halbuki, özellikle teşhis konusunda Türk doktorları Alman doktorlardan çok daha iyidir (s:208).

Alman polisi de beceriksizliğinden dolayı "...rehine alanları yakalamak için rehinelere öldürmesiyle meşhurdur" (s:181).

Almanların soğuk ve mesafeli insanlar oldukları söylenir. Yazar da bu görüştedir. Romanında iki eski arkadaşın yıllar sonra karşılaşmalarını şöyle anlatır:

"... El sıkışıp, yanaklar birbirine değdiriliyor, adeta zoraki. O kadar! Ne bir sarılma, ne kolların arasına alıp sıkma, ne de karşılıklı sırt sıvazlama... Görüyorsunuz, milletler hakkındaki klişelerden en mustarip insanlardan biri olmama rağmen, ben bile Almanlar hakkındaki klişelerin bir kısmının gerçeği yansıttığını ifade etmek zorunda kalıyorum bazen" (s:20).

Romanda Türklerin Almanlarla ilgili garip önyargılarından da söz edilir. "Örneğin, gülen, neşeli bir Alman görünce Türkler şaşkınlıktan bayılacak gibi oluyorlar. Ben güldüğümde ise bu topluma artık iyice entegre olduğumu düşünüp hoş karşıyorlar. Almanya'da yaşadığım yıllarda da arada bir de olsa güldüğüme ve buna rağmen dışlandığıma şu ana kadar kimseyi inandıramadım. Hatta gülen bir Alman olduğum için Almanya'da barınmadığımı ve bu yüzden İstanbul'a yerleştiğimi düşünen tanıdıklarım bile var" (s:10).

Roman kahramanı Kati'nin bu sözleri Almanların, Türklerin zannettiği gibi gülmeyen, gülmeyi sevmeyen insanlar olmadıklarını, ancak öyle zannedildiklerini ortaya koyuyor.

Esmahan Aykol'un bu romanı da Almanya'da itilmiş, dışlanmış, kültürlü bir kadının izlenimlerini göstermesi bakımından dikkate değerdir.

Sonuç

Almanya'ya işçi olarak göç eden vatandaşlarımızın sorunları bazı yazarlar tarafından, hikaye ve roman türünde, değişik açılardan, farklı bakış açılarıyla ele alınmıştır. Bu yazarların bir kısmı Almanya'ya işçi olarak gitmiş, sonradan, yaşadıklarını kaleme almıştır. Örneğin, Bekir Yıldız. Bunların bir kısmı Türkiye'de iken belli düzeyde eğitim görmüştür. Bazıları ise Türkiye'de yaşayan, Almanya'ya gidenlerin ve geride kalanların sorunlarını duyan okuyan, ya da onlarla konuşup öğrenen yazarlardır.

Almanya sorunlarını ve izlenimlerini aktararak bir bakış açısı oluşturan yazarlar arasında -az sayıda da olsa- kadınlar da yer alır. Füzuran, Adalet Ağaoğlu, Gülten Dayıoğlu, Sara Gül Turan ve Esmahan Aykol ilk anda akla gelen yazarlarımızdır. Buradaki son iki isim diğerlerinden bazı bakımlardan ayrılır. Gerek Turan gerekse Aykol Türkiye'de belli düzeyde eğitim gördükten sonra Üniversite ve Doktora eğitimi almak amacıyla gittikleri Almanya'da, tanıdıkları Almanlar ve Almanya ile ilgili izlenimlerini entelektüel bir yaklaşımla okuyucuya aktarmaktadırlar. Bu yazarların izlenimci bir bakış açısıyla yazdıkları eserleri anı-roman olarak tanımlanabilir. Bu yüzden bu romanların tamamen objektif olabileceğini düşünmek zordur. Çünkü eserlerde Almanlara karşı olumsuz izlenimler, duygu ve düşünceler yer almaktadır. Yazarları en çok rahatsız eden de Almanların ırkçı tutumları, dolayısıyla yabancı düşmanlığı gibi medeni ülkelere yakınlaşmayan davranışlar içinde bulunmalarıdır. Yazarların çıkış noktası kendilerine çok acı çektiren Almanlardan intikam almak arzusudur. Esmahan Aykol bunu açıkça belirtmektedir. Sara Gül Turan ise eseri Almanya'da yayımlandığında epeyce dikkat çekmiş, eser ırkçılık düşüncesi ve cezaevi şartlarının tartışılmasına neden olmuştur.

Kaynakça

Arman, Ayşe (2003), "Almanlardan İntikam Almak İçin Yazdım", Hürriyet-Pazar:6 Nisan.

Aykol, Esmahan (2001), *Kitapçı Dükkanı*, İstanbul: Everest Yay.

Gitmez, S. Ali (1981), "Türk Yazınında Dış Göç" Türk Dili, Eylül:145-167.

İşgünü Piyasası (*Yurt Dışında Yaşayan Türkler*) (2001), Ankara: Özel İhtisas Komisyonu Raporu:1-3.

Özyer, Doç. Dr. (1994), "Almanya'da Bir Türk Hiciv Ustası", Edebiyat Üzerine, Ankara: Gündoğan Yay.

Turan, Sara Gül (1993), *Gülün Dikeni*, İstanbul: Milliyet Yay. (6.bsk.).